

ОПШТИ УСЛОВИ ЗА РАБОТЕЊЕ СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ НА ХАЛК БАНКА АД СКОПЈЕ

I. ВОВЕД

Општи одредби

Член 1

Со Општите услови за работење со хартии од вредност на Халк Банка АД Скопје (во понатамошен текст: Банка) се уредуваат меѓусебните права и обврски на Банката и клиентот, и други прашања поврзани со давање на услуги со хартии од вредност од страна на Банката и тоа:

- купување и продавање на хартии од вредност по налог и за сметка на клиентот- берзанско посредување;
- вршење на трансакциите и активностите за сметка на издавачот на хартиите од вредност потребни за успешна јавна понуда на хартии од вредност, без задолжителен откуп на непродадени хартии од вредност;
- дејствување како покровител при котација;
- извршување на трансакции и активности за сметка на трети лица потребни за преземање на едно акционерско друштво во согласност со Законот за преземање на акционерски друштва
- чување на хартии од вредност што вклучува отварање и водење на сметки на хартии од вредност, во свое име, а за сметка на клиенти во депозитар, отворање и водење на сметки на хартии од вредност и за своите клиенти кои не се сопственици на тие хартии од вредност, а за сметка на нивните клиенти и други услуги со хартии од вредност по налог на клиентот (исплата на достасани побарувања од издавачите врз основа на достасани хартии од вредност, камати и дивиденди за сметка на сопствениците на тие хартии од вредност, известување за собранија на акционерите и застапување на тие собранија, плаќање на даночни обврски на клиентот врз основа на хартии од вредност кои се во негова сопственост и слично)
- вршење дополнителни услуги за издавачите на хартии од вредност

Услугите со хартии од вредност ќе се извршуваат во согласност со позитивните законски прописи и интерни акти на Банката, склучените Договори, Општи услови за работење со хартии од вредност (во понатамошниот текст “Општи услови за работење”), Правила за тргување со хартиите од вредност на Македонската берза, односно во рамки и на начин на кој истото е дозволено согласно горенаведените прописи и акти.

Дефиниции:

ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ: Акции издадени од акционерски друштва и од командитни друштва со акции, акции во инвестициските фондови кои работат според Законот за инвестициски фондови, обврзници, инструменти на пазарот на пари, деривативни финансиски инструменти, потврда за странска хартија од вредност, сертификат за депозит и други финансиски инструменти кои според Комисијата се сметаат за хартии од вредност. Овие хартии од вредност се неограничено преносливи;

БЕРЗАНСКО ПОСРЕДУВАЊЕ е купување, односно продажба на хартии од вредност по налог и за сметка на клиентот.

СЕКУНДАРЕН ПАЗАР е секое купување или продавање на претходно издадени хартии од вредност;

НАЛОГ е еднострана инструкција на клиентот кој може да биде даден писмено или во електронска форма, а со кој на Банката и се наложува да изврши определена трансакција со хартии од вредност за сметка на клиентот на начин и под услови пропишани со овие Општи услови за работење и Договорот за работење со хартии од вредност на Халк Банка АД Скопје.

ПРИЕМ НА НАЛОГОТ е прием на налогот на клиентот од страна на Банката и негово внесување во книга на налози.

ИЗВРШУВАЊЕ НА НАЛОГОТ или ТРАНСАКЦИЈА е промена на сопственоста на хартиите од вредност на секундарниот пазар како резултат на нивно купување или продавање.

ПОРАМНУВАЊЕ НА ОБВРСКИТЕ е процес на исполнување на обврските на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност коишто произлегуваат од склучената трговска трансакција на секундарниот пазар, односно извршување на плаќањето од страна на купувачот и пренос на сопственоста на хартиите од вредност од страна на продавачот.

СМЕТКА НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ е сметка за хартии од вредност која што е во сопственост на клиентот, а која што се води во електронска форма во базата на Централниот депозитар за хартии од вредност.

ЧУВАЊЕ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ е услуга која вклучува отворање и водење на сметки на хартии од вредност за клиенти во депозитар, отворање и водење на сметки на хартии од вредност и за своите клиенти кои не се сопственици на тие хартии од вредност, а за сметка на нивните клиенти и други услуги со хартии од вредност по налог на клиентот (исплата на достасани побарувања од издавачите врз основа на достасани хартии од вредност, камати и дивиденди за сметка на сопствениците на тие хартии од вредност, известување за собранија на акционерите и застапување на тие собранија, плаќање на даночни обврски на клиентот врз основа на хартии од вредност кои се во негова сопственост и слично);

ТРГУВАЊЕ СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ е склучување на правни зделки на купување, односно продажба на хартии од вредност.

УТВРДУВАЊЕ е повеќетапно процес којшто се состои од идентификација на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност коишто склучиле трговска трансакција на секундарниот пазар, идентификација на хартијата од вредност со која е тргувано, количината на хартии од вредност со која се тргувало и цената по која е склучена трансакцијата; потврдување на елементите на трговската трансакција од страна на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност кои ја склучиле истата и пресметка на меѓусебните обврски на овластените учесници на пазарот на хартии од вредност коишто склучиле трговска трансакција на секундарниот пазар;

ДОГОВОР ЗА РАБОТЕЊЕ СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ е „договор за работење со хартии од вредност“ со кој Банката за платен надомест се обврзува да ги извршува налозите за сметка на клиентот, во понатамошниот текст Договор.

БЕРЗА е пазар на хартии од вредност кој што на јавноста и е достапен посредно или непосредно, каде што тргувањето се одвива редовно и којшто е уреден и е под надзор на надлежните органи.

ДЕПОЗИТАР НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ е акционерско друштво, коешто во Република Северна Македонија, врз основа на дозвола од Комисијата за хартии од вредност, извршува услуги на регистрација на хартии од вредност, порамнување на трговски трансакции, нетрговски преноси и други услуги во согласност со соодветните прописи.

СООДВЕТНИ ПРОПИСИ се законски и подзаконски акти, правила, односно позитивните прописи на територијата на Република Северна Македонија.

РАБОТЕН ДЕН е ден (освен саботите,неделите, празниците и другите неработни денови), во кој Банката дава услуги со хартии од вредност во рамки на утврденото работно време на Банката.

ТАРИФА НА БАНКАТА е важечка тарифа на Банката.

При воспоставување на деловен однос со клиентот, Банката задолжително го идентификува и потврдува идентитетот на клиентот.

Идентификацијата и потврдата на идентитетот на клиентот – физичко лице се врши врз основа на поднесување на оригинален и важечки документ за идентификација, издаден од надлежен орган или копија заверена на нотар. Од овој документ се утврдува име, презиме, дата и место на раѓање, место и адреса на живеалиште или престојувалиште, единствен матичен број или број за идентификација и број на документот за идентификација, органот кој го издал и дата на важење.

Кога клиентот е правно лице се идентификува и неговиот идентитет се потврдува со документ за регистрација во оригинал или копија заверена на нотар, издаден од надлежен орган на државата во која е регистрирано правното лице која не смее да биде постара од шест месеци, вклучително и со употреба на средства за електронска идентификација издадени во рамки на регистрирана шема за електронска идентификација на високо ниво на сигурност согласно со закон доколку е возможно.

Идентификувањето и потврдувањето на идентитетот на клиентот и вистинскиот сопственик се врши согласно со Законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам и и интернетите акти на Банката.

Пред склучување на посебниот Договор за работење со хартии од вредност, Банката му ги дава на Клиентот Општите услови за работење .

II. БЕРЗАНСКО ПОСРЕДУВАЊЕ

Налози за купување и/или продажба на хартии од вредност

Член 2

Банката прима налози од клиентите во рамките на своето работно време за работа со клиенти, во работниот ден.

Член 3

За време на прифаќање на налогот се смета моментот на впишување на налогот во книгата на налози. Книгата на налози се води во електронска форма во која се евидентираат сите трансакции.

Член 4

Банката може да прима налози за тргување од своите клиенти директно во своите деловни простории во писмена форма, по електронски пат во апликацијата eTrader или по пошта.

Банката може да прима налог од клиент доколку клиентот претходно со Банката има склучено посебен Договор, а по претходно пополнување на формулар за нов клиент како и останатата релевантна документација согласно регулативата и интерните акти на Банката. Договорот посебно ги содржи следните елементи:

- Општи услови за работењет со хартии од вредност на Банката;
- Тарифата на Банката
- Изјава на клиентот дека е запознат со Општи услови за работење со хартии од вредност пред склучување на Договорот и дека имал можност да се запознае со содржината на Договорот.

Содржина на налогот и начин на негово доставување

Член 5

Налогот се доставува до Банката директно во нејзините деловни простории во писмена форма, по електронски пат во апликацијата eTrader или по пошта и во форма определена во Договорот склучен со клиентот.

Во налогот се евидентира:

- име и презиме (за физичко лице), односно назив (за правно лице) на клиентот;
- матичен број на клиентот;
- сметка за хартии од вредност на клиентот во овластен депозитар;
- тип на налог (купува или продава);
- назив и опис на хартијата од вредност;
- шифра на хартијата од вредност;
- количина на хартии од вредност;
- цена по која треба да се изврши налогот (освен за пазарниот налог);
- датумот до кога важи налогот;
- датум, час и минута на прием на налогот;
- специјални услови за реализација на количината (доколку ги има);
- дополнителни услови за реализација (доколку ги има);
- потпис на клиентот.

Клиентот одговара за исправноста и точноста на податоците наведени во налогот.

Промена, повлекување, неприфаќање и важност на налогот

Член 6

Менувањето и повлекувањето на налозите може да се изврши на истите начини како и нивното давање. Доколку клиентот по приемот на налогот од страна на Банката, промени одреден елемент од налогот, се смета дека го повлекол иницијалниот налог и дека дал нов налог. Клиентот има право да го повлече налогот се додека трансакциите не се склучени и налогот не е реализиран во БЕСТ системот. Трансакциите кои се склучени пред повлекувањето на налогот во БЕСТ системот се полноважни и Клиентот не може за нив да бара повлекување на налогот и откажување на трансакцијата. Повлекувањето се врши директно

во Банката во нејзините деловни простории во писмена форма, по електронски пат во апликацијата eTrader или по пошта на начин и во форма определена во Договорот склучен со клиентот .

Банката е должна веднаш по барањето за повлекување на налогот од клиентот да го повлече налогот од БЕСТ системот, а потоа и да го евидентира во книгата на налози. Банката има право да наплати манипулативни трошоци за неизвршениот налог.

Банката има право да не го прифати приемот и извршувањето на налогот во случај кога истиот е во спротивност со соодветните позитивни законски прописи и интерни акти со кои се уредува работењето со хартии од вредност како и позитивните законски прописи и интерни акти со кои се уредува спречувањето перење пари и финансирање на тероризам, заради постапување по листите за санкции за лица, земји и активности, во согласност со локалната и /или меѓународна регулатива, доколку корисникот постапува спротивно на законите и други прописи, интерни акти. Банката има обврска да го известува клиентот за неприфаќањето на налогот и да ги наведе причините поради кои е одбиен налогот, освен ако таквото известување е забрането со пропис.

Банката може да прима налог со важност за реализација до однапред предвиден датум, при што рокот на важност на налогот не може да биде поголем од 30 (триесет) календарски денови, а рокот почнува да тече од денот на приемот на налогот.

Видови налози, налози за блок трансакции и налози по електронски пат– E-Trader

Член 7

1. Видови налози што клиентот може да и ги даде на Банката:

1.1. Пазарен налог

Пазарен налог е дневен налог без утврдена цена. Клиентот не поставува ценовни ограничувања при купувањето или продажбата на хартиите од вредност, односно ја прифаќа најдобрата цена на пазарот.

1.2. Лимитиран налог

Клиентот определува ценовно ограничување при купувањето или продажбата на хартии од вредност. Ја дефинира прифатливата цена за купување (највисоката цена) или за продавање (најниската цена).

Банката ги прифаќа следните видови лимитирани налози за тргување:

- **Налози без дополнителни или специјални услови**
- **Налози со дополнителни услови за реализација:**
  - Налог изврши или откажи**- се користи само за хартиите од вредност кои се тргуваат во режимот на аукциско тргување, во фазата на дополнително тргување. Се реализира единствено по аукциска цена, а нереализираната количина автоматски се отстранува од БЕСТ системот.
  - **Налог со скриена количина** – на пазарот е прикажана само видливата количина/дел на налогот, а остатокот на налогот е внесен во системот како скриена количина.
  - **Налози со дополнителни услови за рокот на важност:**
    - Дневен налог** – важи само на денот на внес на налогот во БЕСТ системот.
    - Налог со важност до одреден датум** – важи се додека не се реализира или најмногу 30 (триесет) календарски денови од денот на неговото внесување.
  - **Налози со специјални услови за реализација на количината**
    - Налог - Се или ништо** – налогот се или ништо е дневен налог кој мора да биде извршен целосно преку една или повеќе истовремени трансакции. Налогот може да се користи само за хартии од вредност кои се тргуваат во режимот на континуирано тргување, во главната трговска фаза, а може да се тргува само по цени утврдени во рамки на динамичките лимити.

1.3. Пазарен во лимитиран налог

Пазарен во лимитиран налог е вид на налог во кој што клиентот не утврдува ограничувања во цената, односно ја прифаќа најдобрата цена на пазарот, при што, доколку налогот не се изврши во целост, остатокот од налогот се трансформира во лимитиран налог за преостанатата количина по цена по која е делумно извршен во фазата на отворен пазар или по аукциската цена формирана во фазата на отворање на пазарот или при прекинувачка аукција.

1.4. Стоп налог

Стоп налог е вид на налог во кој што клиентот утврдува стоп цена, при што налогот се активира во БЕСТ системот доколку при тргувањето со хартијата од вредност на која гласи налогот биде постигната утврдената стоп цена. До постигнување на стоп цената, овој вид на налог е неактивен и скриен во

пазарната длабочина. За овој вид на налог не е дозволена употреба на специјални услови, ниту дополнителни услови за реализација на налогот, освен задолжителните елементи на налогот. Банката прифаќа два вида на стоп налози:

- **Стоп пазарен налог**, кај кој клиентот не утврдува ограничувања во цената и кај кој при постигнување на стоп цената налогот се активира како пазарен налог и може да се изврши доколку постојат услови за негово извршување на пазарот и
- **Стоп лимитиран налог**, кај кој при постигнување на стоп цената налогот се активира како лимитиран налог по цена утврдена од клиентот и може да се изврши доколку постојат услови за негово извршување на пазарот, каде што:
  - стоп куповен налог е налог во кој клиентот утврдува цена за извршување на налогот и стоп цена при која се активира куповниот налог, и
  - стоп продажен налог е налог во кој клиентот утврдува цена за извршување на налогот и стоп цена при која се активира продажниот налог.

2. Налози за Блок трансакции

- Налог за администраторска блок трансакција – трансакција со хартии од вредност (акции) која се склучува со посредство на една или повеќе членки на Берзата, со внесување на трансакцијата од страна на Берзата, вон редовното тргување на БЕСТ системот. Членките на Берзата можат да склучат администраторска блок трансакција доколку вредноста на трансакцијата изнесува најмалку 5.000.000,00 денари.
- Налог за системска блок трансакција - трансакција со хартии од вредност (акции) која се склучува со посредство на една или повеќе членки на Берзата, со внесување на блок налози во рамките на редовното тргување со хартии од вредност во БЕСТ системот од страна на членките на Берзата. Членките на Берзата можат да склучат системска блок трансакција единствено доколку вредноста на блок трансакцијата изнесува најмалку 2.000.000 денари и доколку цената на трансакцијата е во рамките на важечките динамички лимити за предметната хартија од вредност.

3. Налози по електронски пат– E-Trader

- Банката прима налози по електронски пат преку E-Trader – апликација наменета за давање на електронски налози за тргување со хартии од вредност и следење на пазарни податоци од Македонската берза АД Скопје од страна на клиентите на Банката. За користење на апликацијата, клиентот склучува посебен Договор за користење на софтверска апликација за електронско давање на налози - E-Trader со Банката.

При прием на налози по електронски пат преку апликацијата E-Trader Банката **ги прифаќа** следните видови на налози:

- пазарен налог;
- лимитиран налог без дополнителни или специјални услови;
- лимитиран налог со дополнителни услови за реализација:
  - о налог со дополнителен услов за реализација - изврши или откажи;
  - о налог со скриена количина
- Пазарен во лимитиран налог;
- Стоп налог:
  - о Стоп пазарен налог
  - о Стоп лимитиран налог
    - стоп куповен налог
    - стоп продажен налог

При прием на налози по електронски пат преку апликацијата E-Trader, Банката **нема да ги прифаќа** следните видови налози:

- лимитиран налог со инструкции, и
- налог со услов CE или НИШТО.

Банката при прием на налози по електронски пат преку апликацијата E-Trader, ќе ги прифаќа налозите со следните рокови на важност:

- за пазарен налог – дневна важност;
- за пазарен во лимитиран налог - дневна важност;
- за лимитиран налог – од еден ден до 30 дена, но не повеќе од 30 дена.
- за стоп налог – од еден ден до 30 дена, но не повеќе од 30 дена.

Начин на извршување и евидентирање на налозите

Член 8

Банката сите налози на клиентите ги евидентира и ги извршува согласно соодветните позитивни законски и подзаконски прописи. Согласно Правилата за тргување на Македонска берза, налозите за купување или продавање мора да бидат реализирани преку БЕСТ системот, со исклучок на администраторските блок трансакции.

Банката го извршува налогот на клиентот веднаш штом условите на пазарот на хартии од вредност дозволуваат негово извршување.

Банката ги извршува налозите во согласност со редоследот во книгата на налози, при што Банката нема да ги извршува налозите на вработени во Банката или налози на Банката, ако со таквото извршување би се оневозможило извршување на налог на клиент или ако поради тоа тој налог би можел да се реализира по понеповолни услови за клиентот .

Банката е должна да го запази следниот редослед на извршување на добиените налози за тргување:

- 1.)Налози на клиенти,
- 2.)Налози на вработени во одделението за работење со хартии од вредност на Банката,
- 3.)Налози на Банката како принципал.

Банката може да го одбие извршувањето на налогот во случаи утврдени со прописи и интерни акти со кои се уредува спречувањето перење пари и финансирање на тероризам, заради постапување по листите за санкции за лица, земји и активности, во склад со локалната и /или меѓународна регулатива, доколку корисникот постапува спротивно на законите и други прописи и интерни акти на Банката.

Провизии и трошоци

Член 9

За извршување на услугите на тргување со хартии од вредност, Клиентот на Банката и плаќа надомест определен со важечката Тарифа на Банката, доколку со Договорот склучен со клиентот, или со некој друг акт, не е определено поинаку.

Како трошоци кои произлегуваат и се поврзани со тргувањето со хартии од вредност се пресметуваат и провизиите на Берзата, Депозитарот и сите останати надоместоци и трошоци кои може да произлезат при извршување на услугите.

Уплата и исплата на средства на клиент за купопродажба на хартии од вредност

Член 10

Клиентот е должен пред давањето на куповен налог, однапред да обезбеди доволно парични средства за плаќање на купопродажната цена на хартиите од вредност, односно да овозможи покривање на вкупната вредност на потенцијалната трансакција, и сите поврзани трошоци и надоместоци во поглед на трансакцијата опишани во член 9 од овие Општи услови за работење. Клиентот е должен паричните средства за секоја трансакција одделно однапред да ги депонира на посебната клиентска сметка на Банката во НБРСМ (сметка за порамнување). Банката во исклучителни случаи, може да определи и други рокови за депонирање на средствата на сметката за порамнување, најдоцна до денот на порамнување на трансакцијата.

Уплата на средства на посебната клиентска сметка на Банката во НБРСМ по основ на купување хартии од вредност од страна на клиентот**Член 11**

Клиентот кој има намера да купува хартии од вредност, паричните средства ќе ги уплати директно на сметката за порамнување најдоцна до денот на порамнување на трансакцијата. Доколку клиентот, во согласност со член 10 од овие Општи услови за работење, депонирал средства на посебната клиентска сметка на Банката во НБРСМ, за исполнување на паричните обврски од налогот за купување, износот платен за купување се порамнува од депонираните средства. Ако Банката не побарала депонирање на средства во времето на изготвување на налогот, или ако износот на депонираните средства не е доволен за порамнување на паричните обврски од купувањето на хартии од вредност, клиентот е должен веднаш по известувањето од страна на Банката, но најдоцна до денот на порамнувањето на трансакцијата, да ги доплати потребните парични средства. Во спротивно Банката да ја задолжува платежната сметка на Клиентот и средствата од истата да ги употреби за порамнување на трансакциите од извршување на налогот за купување на хартии од вредност во висина потребна за извршување на истиот.

Доколку клиентот достави барање до Банката дека неискористените средства кои се евидентирани на посебната клиентска сметка на Банката во НБРСМ сака да ги искористи за подоцнежни налози за купување, тогаш неискористените средства може да останат на посебната клиентска сметка на Банката во НБРСМ најмногу 30 дена. Доколку клиентот во рок од 30 дена не реализира ниту една куповна трансакција, Банката е должна паричните средства и/или паричните средства за кои добил писмена инструкција од клиентот да му ги исплати во целост по истекот на 30-тиот ден (односно првиот нареден работен ден).

Доколку клиентот во рок од 30 дена реализира куповна трансакција чија вредност е пониска од средствата кои се на сметката за порамнување врз основа на писмената инструкција на клиентот, Банката е должна по истекот на 30-тиот ден (односно првиот нареден работен ден) да ја исплати разликата односно преостанатите парични средства во целост. Доколку во периодот од 30 дена клиентот континуирано врши купување и продавање на хартии од вредност, рокот од 30 дена ќе се смета за сите продажни трансакции и уплати по методот FIFO (прв влезен прв излезен).

Доколку клиентот направи отповикување на налогот за купување, за кое клиентот има депонирано средства, во тој случај Банката ќе му ги уплати неискористените средства исклучиво (освен во случаите пропишани со закон кога не зависи од волјата на клиентот) во име и за сметка на клиентот на неговата платежна сметка согласно Договорот врз основа на негово писмено барање, следниот ден по отповикувањето на налогот за купување, ако во Договорот не е определено поинаку, или ако клиентот не одлучи поинаку.

Во случај на нереализирање на налогот, до кој доаѓа од причини различни од отповикувањето на налогот или пак во случај на вишок на средства од депонираните средства за порамнување на обврските кои произлегуваат од налогот (во понатамошниот текст: неискористени средства), се постапува во согласност со писмено барање на клиентот. Депонираните средства, односно неискористените средства, не се сметаат за депозит и за нив Банката не пресметува камата. Во случај на блокирана платежна сметка на клиентот согласно регулативата од областа на платежните услуги, Банката неискористените средства веднаш ќе му ги уплати исклучиво во име и за сметка на клиентот неговата блокирана платежна сметка во Банката без оглед на дадените инструкции од страна на клиентот.

Банката не смее да врши плаќања поврзани со склучените трансакции со хартии од вредност во свое име и за своја сметка од паричните средства на клиентите и не смее да ги користи паричните средства на еден клиент за сметка на кој било друг клиент. Паричните средства на клиентите не влегуваат во имотот на Банката во случај на стечај или ликвидација и не можат да се користат за намиравање на обврските на Банката.

Исплата на средствата во корист на клиентот по основ на продажба на хартии од вредност

Член 12

Банката се обврзува паричните средства од клиентот добиени од продажба на хартии од вредност, намалени за надоместоците во согласност со овие Општи услови за работење и Договорот склучен со клиентот веднаш, но не подоцна од еден работен ден од приемот на средствата од продажбата да ги уплати исклучиво во име и за сметка на клиентот (освен во случаите пропишани со закон кога не зависи од волјата на клиентот) од сметката за порамнување во Народната Банка на Република Северна Македонија на неговата платежна сметка во Банката согласно Договорот. Доколку клиентот даде писмена инструкција паричните средства од продажба на хартиите од вредност да не му се исплатат на неговата сметка, односно истите да останат на сметката за порамнување во НБРСМ за идни куповни трансакции, во тој случај паричните средства може да останат на сметката за порамнување најмногу 30 дена од денот на порамнување на продажната трансакција.

Пресметка за извршената работа

Член 13

Банката го известува клиентот за реализираните трансакции/порамнувањата на обврските од склучените трансакции, во согласност со соодветните позитивни законски прописи и склучениот Договор.

Известување

Член 14

Банката е должна да му достави на клиентот извештај за склучување и порамнување на секоја трансакција со хартии од вредност во рок од два дена од денот на порамнувањето. Банката мора да поседува доказ за уредна достава на извештајот.

Банката на начин предвиден во Договорот склучен со клиентот и во овие Општи услови за работење му го доставува извештајот за склучување и порамнување на трансакцијата со хартии од вредност.

Извештајот содржи податоци за:

- називот на издавачот на хартиите од вредност со кои е тргувано;
- видот, родот и класата на хартиите од вредност со кои е тргувано;
- видот на налогот – куповен или продажен;
- количината на хартиите од вредност со кои е тргувано;
- цената по која хартиите од вредност се купени, односно продадени;
- надоместокот за извршената трансакција;
- датумот на приемот на налогот за тргување, и
- датумот на порамнување на трансакцијата.

Во случај на писмен налог, барање, задолжително или дозволено известување или порака (во понатамошен текст :писмено известување) според овие или во врска со овие Општи услови за работење и Договорот склучен со клиентот, се смета дека писменото известување е уредно доставено до Клиентот, доколку е доставено во писмена форма на рака, или во форма на компјутерски запис - e-mail адреса која Клиентот ја пријавил во Банката.

Доколку Клиентот навремено не ја известил Банката за промена на адреса, седиштето на правно лице, телефонски број, факс, емаил адреса за комуникација, секоја достава ќе се смета за уредна, доколку е испратена на еден од каналите за комуникација пријавени од страна на Клиентот.

Судир на интересите

Член 15

Банката е должна да го извести клиентот за евентуалните судири меѓу интересите на клиентот и интересите на Банката, односно интересите на другите клиенти на Банката. Банката е должна да работи на начин со која ќе се минимизира можноста за судир на интереси меѓу клиентите, Банката, и/или лицата вработени во Банката.

Ризици

Член 16

Банката во насока на заштита на интересите на клиентот веднаш ќе го извести клиентот за сите околности од значење за одлучување на клиентот во врска со налогот за купување или продавање на хартии од вредност и/или други услуги кои треба да ги изврши, како и за ризиците во врска со вложувањето во хартии од вредност.

Потребните податоци и информации од клиентите во врска со нивното искуство во вложување во хартии од вредност и нивните финансиски можности и цели, значајни за заштита на нивните интереси, Банката ги обезбедува по пат на пополнување на следниве обрасци – „Формулар за нов клиент“ и “Апликација за идентификација/ажурирање на клиент“ од страна на клиентот при воспоставување на деловниот однос. Вложувањата во хартии од вредност е врзано и со соодветен ризик поради што клиентот, со самото потпишување на Договорот за работење со хартии од вредност на Халк Банка АД Скопје, потврдува дека е свесен и дека го прифаќа ризикот заради движењата на пазарот и други фактори што влијаат на пазарот на хартии од вредност, врз коишто Банката нема никакво влијание.

III. ЧУВАЊЕ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Член 17

Чување на хартии од вредност е посебна услуга за која Банката и клиентот задолжително склучуваат посебен Договор во писмена форма во кој подетално се уредуваат меѓусебните права и обврски при давањето на овој вид на услуга од страна на Банката.

За извршената услуга чување на хартии од вредност, Банката му наплаќа на клиентот надоместок кој се утврдува во Договорот склучен помеѓу Банката и клиентот.

Чувањето на хартии од вредност вклучува отварање и водење на сметки на хартии од вредност во свое име, а за сметка на клиентот во Депозитарот, отварање и водење на сметка на хартии од вредност и за свои клиенти кои не се сопственици на тие хартии од вредност, а за сметка на нивните клиенти и други услуги по налог на клиентот, како што се: исплата на достасани побарувања од издавачот врз основа на достасани хартии од вредност, камати и дивиденди за сметка на сопствениците на хартиите од вредност, известување за собранија на акционери и застапување на тие собранија, плаќање на даночните обврски на клиентот врз основа на хартии од вредност кои се во негова сопственост и сл.

IV. ЗАЕДНИЧКИ ОДРЕДБИ

Водење и чување на документацијата

Член 18

Банката смее во согласност со позитивно - правните прописи да собира, да води, да обработува и да чува податоци поврзани со овие Општи услови за работење чиј што обем и рок на чување ќе биде во согласност со законските прописи и утврден со интерните акти на Банката.

Банката е должна да води евиденција и да ги чува сите документи кои во секое време кои овозможуваат потврдување дека одредена трансакција е извршена во свое име и за своја сметка или за сметка на клиентот.

Грижа

Член 19

При извршување на работи според овие Општи услови за работење Банката ќе се однесува со грижа на најдобар стопанственик и стручњак, согласно со соодветните позитивни законски прописи.

Член 20

Клиентот се обврзува дека за непречено извршување на услугите со хартии од вредност на Банката, на нејзино барање, ќе и достави соодветна документација, односно направи достапни соодветно потребни информации и податоци. Клиентот е должен да ја известува Банката за сите околности, коишто се важни за извршување на услугите на Банката во согласност со овие Општи услови за работење и Договорот.

Одговорност

Член 21

Без оглед на другите одредби на овие Општи услови за работење :

Банката пред клиентот или трети лица не одговара за евентуалната непосредна или посредна штета, обврските и/или загубата, настанати како последица на исполнувањето на обврските на Банката согласно овие Општи услови за работење и Договорот, освен во случај на нејзино делување со умисла или голема негрижа, чијашто содржина се оценува во согласност со стандардите за грижливост на добра членка на Македонската берза АД Скопје.

Банката нема да биде одговорна за штети кои можат да настанат, како резултат на виша сила, ризик од вложување и чување на средства, промени на пазарните правила, промени во пазарните услови кои влијаат на извршување на трансакциите и вредноста на средствата, берзански и контролни ограничувања, конфискација, експропријација, национализација, вооружени конфликти и слично.

Банката не одговара за пропусти, несовесно работење или било каква штета причинета на клиентот од страна на трети лица, како и во случај кога штетата настапила поради причини кои се надвор од контрола на Банката.

Банката е одговорна за штетата настаната од неизвршување на обврските од овие Општи услови за работење и Договорот, како и за штетата која е предизвикана на клиентот со сторување или несторување на дејствија од страна на брокерот вработен во Банката.

Клиентот гарантира дека сите документи, податоци и информации кои ги доставува до Банката при склучување на Договорот се веродостојни, целосни и точни.

Клиентот гарантира дека податоците кои ги наведува во инструкциите и налозите до Банката, се целосни и точни и одговара за сите последици кои може да настанат во случај на доставување на нецелосни или неточни податоци. Клиентот е должен да доставува јасни и недвосмислени инструкции и налози. Во случај на прием на нејасни, непотполни или погрешни налози или инструкции, Банката ќе побара писмено појаснување од клиентот или нови инструкции, односно налози, при што како време на прием на налозите ќе се смета времето кога се примени појаснувањата, односно новите налози или инструкции.

Клиентот се обврзува дека на Банката ќе и ја плати секоја штета, трошоци и дека воопшто ќе ја ослободи од сите обврски настанати кон Банката од односот кон кое и да е лице, коишто се последица од извршувањето на услугите според овие Општи услови за работење и Договорот, освен во случај на однесување со умисла или голема негрижа на Банката, чијашто содржина се оценува согласно стандардите за грижливост на добра членка на Македонската берза АД Скопје.

Доцнење со плаќање

Член 22

Клиентот, во случај на доцнење со плаќање на која и да е доспеана и непорамнета обврска, според овие или во врска со овие Општи услови за работење, Договорот или налогот, е должен на Банката да и плати и законска затезна камата.

Промени на Општите услови за работење со хартии од вредност

Член 23

Банката има право еднострано да ги промени, односно да ги дополни овие Општи услови за работење

Во случај на промена на соодветните прописи или/и одлуки коишто влијаат на исполнувањето на обврските на Банката, според овие или во врска со овие Општи услови за работење, Договорот и налогот (во продолжение: промена на прописи), Банката според сопствена проценка и одлука има право да ги измени, односно да ги дополни овие Општи услови за работење, во согласност со таквата промена на прописите.

Секоја промена на Општите услови за работење ќе биде јавно објавена на web страната на Банката со што се смета дека клиентите се уредно известени . Се смета дека клиентот се согласува со промените на

Општите услови за работење доколку во рок од 7 работни дена од објавувањето на изменетите Општи услови за работење писмено не ја извести Банката за тоа дека не се согласува со таквите промени. Доколку не се согласи со измените односно дополнувањата Договорот ќе се смета за раскинат.

Непочитување на обврските

Член 24

Во случај на непочитување на обврските согласно со овие и во врска со овие Општи услови за работење, Договорот и налогот (во продолжение: непочитување на договорните обврски), секоја страна може да раскине Договорот. Договорот се смета за раскинат по приемот на писменото известување. Клиентот во моментот на поднесување на писменото известување за раскинување на Договорот мора да ги отповика сите отворени налози за купопродажба.

Траење на договорниот однос

Член 25

Времетраењето на Договорот и условите за раскинување во случаите коишто не се наведени во овие Општи услови за работење, странките ги договараат во самиот договор. Во случај на раскинување на наведениот договор, од причини наброени во овие Општи услови за работење и наведениот Договор, наведениот Договор се продолжува до конечното порамнување на сите обврски на клиентот и Банката според тој Договор, односно трансакциите, склучени пред доставувањето на писменото известување за раскинувањето.

Банкарска тајна

Член 26

Заради заштита на интересите на клиентот, Банката се обврзува дека сите податоци и информации, кои ги дознала при извршување на Договорот, или во врска со извршување на Договорот, ќе ги третира како банкарска тајна.

Податоците и информациите од став 1 на овој член можат да се соопштат во следните случаи:

- ако клиентот дал писмена согласност за нивно откривање;
- на писмено барање или налог на надлежен суд;
- на барање на Комисијата за хартии од вредност за вршење на контрола врз работењето на Банката;
- на писмено барање на Народната банка за потребите на супервизијата;
- на Управата за финансиско разузнавање;
- на писмено барање на друг орган овластен со закон.

Податоците и информациите кои се стекнати при вршење на финансиските активности, а кои претставуваат банкарска тајна, Банката е должна да ја заштити и чува, и притоа е должна да ги доставува до органи и институции согласно со Законот за банки.

Тајност на податоците и заштита на лични податоци

Член 27

Располагањето на Банката со податоците до кои ќе дојде во текот на работењето со хартии од вредност, како и прибирањето и обработката на личните податоци се врши во согласност со прописите со кои се уредува заштитата на деловната тајна, банкарската тајна и прописите за заштита на личните податоци, како и интерните акти на Банката, донесени согласно овие прописи.

Во согласност со ова, Банката ги обработува личните податоци почитувајќи ги едновременно сите начела поврзани со обработката на личните податоци и тоа:

- ги обработува согласно со закон, во доволна мера и на транспарентен начин во однос на субјектот на личните податоци („законитост, правичност и транспарентност“),
- ги собира за конкретни, јасни и легитимни цели и нема да ги обработува на начин што не е во согласност со тие цели („ограничување на целите“),
- податоците кои ги обработува се соодветни, релевантни и ограничени на она што е неопходно во однос на целите заради кои се обработуваат („минимален обем на податоци“),

- податоците се точни и ажурирани, при што ги презема сите соодветни мерки за навремено бришење или коригирање на податоците што се неточни или нецелосни, имајќи ги предвид целите заради кои биле обработени („точност“),
- ги чува во форма која овозможува идентификација на субјектите на личните податоци, не подолго од она што е потребно за целите поради кои се обработуваат личните податоци („ограничување на рокот на чување“),
- ги обработува на начин кој обезбедува соодветно ниво на безбедност на личните податоци, вклучувајќи заштита од неовластена или незаконска обработка, како и нивно случајно губење, уништување или оштетување, со примена на соодветни технички или организациски мерки („интегритет и доверливост“).

Банката за целите на спроведување на предметот и одредбите на склучениот договор, а согласно Законот за хартии од вредност и Законот за банките ги обработува личните податоци на клиентот во согласност со Законот за заштита на личните податоци и во текот на траењето на Договорот му дава информации за обработката на неговите лични податоци.

Клиентот со склучувањето на Договорот се согласува Банката да ги собира и обработува неговите лични податоци за цел/и на спроведување на одредбите на Договорот, а согласно Законот за заштита на личните податоци, Законот за хартии од вредност, Законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам и Законот за банките, подзаконските акти и применливите интерни акти на Банката согласно закон. По исклучок, заради постапување при спречување, истрага и откривање на измами поврзани со работењето со хартии од вредност, Банката пристапува до личните податоци, ги обработува и ги чува личните податоци без согласност на клиентот и/или лицето кое е предмет на постапката.

При исполнување на обврските од Договорот, Банката може да ги открие личните податоци на клиентот на обработувачи (даватели и добавувачи на услуги) на Банката на начин и согласно прописите за заштита на личните податоци, односно само на обработувачи кои обезбедуваат доволна гаранција за примена на соодветни технички и организациски мерки на таков начин на кој обработката на личните податоци од нивна страна ќе се одвива во согласност со барањата од Законот за заштита на личните податоци и ќе обезбедуваат заштита на правата на клиентот согласно закон.

Клиентот се согласува и ја овластува Банката да може да ги открива неговите лични податоци на трети лица, со цел реализација на склучениот Договор, а согласно закон.

Клиентот е запознаен и согласен за сите права и обврски согласно Законот за заштита на личните податоци и подзаконските акти, како и со информациите од Општите услови за работење и претходни информации за обезбедување и користење на платежни услуги во Халк Банка АД Скопје и Политиката за приватност и потврдува дека за истото се запознаени и согласни и неговите Овластени лица за работа со хартии од вредност. За повеќе информации поврзани со обработката на личните податоци и правата на субјектите на лични податоци, Ве упатуваме на нашата Политика за приватност со посета на нашата веб страница <https://halkbank.mk>.

Банката во однос на категориите на лични податоци кои се предмет на обработката за клиентот, како и за неговите законски застапници и овластени лица за работа со хартии од вредност, во врска со работата со хартиите од вредност што му ги обезбедува на Клиентот, ќе ги обработува само неопходните лични податоци за исполнување на целите за кои се собираат, односно обработуваат согласно закон.

Заради заштита на своите интереси, Клиентот е должен да ги заштити и чува сите податоци поврзани со работењето со хартии од вредност. Банката нема одговорност за штетата која може да настане за Клиентот како резултат на непочитувањето на обврските на Клиентот за чување на тајност.

Клиентот, неговите законски застапници, и неговите Овластени лица за работа со хартии од вредност, се запознати дека Банката може да ги користи податоците кои се сметаат за деловна тајна како и документи, податоци и информации кои се стекнати при вршење работата со хартии од вредност односно кои претставуваат банкарска тајна и да ги открива истите на државни органи, овластени лица и трети лица во согласност со применливите закони.

Банката води соодветна документација со која се докажува вршењето на работите со хартии од вредност, било да се тие извршени во свое име и за своја сметка или за сметка на клиентот. Документацијата и податоците овозможуваат прецизност во било кое време, утврдување на состојбата на работењето со хартии од вредност и утврдување на финансиската состојба на овластеното правно лице.

Притоа Банката на регистрираната адреса ја чува својата евиденција и документација (документацијата се однесува на клиентите, хартиите од вредност, утврдувањето и порамнувањето, како и сметководствената евиденција и документација за финансиското работење на банката повразно со работењето за хартии од вредност)_со која се докажува вршењето на работите со хартии од вредност и тоа 5 (пет) години од денот на кој тие податоци се евидентирани, а книгата за налози се чува трајно, согласно прописите за работа со хартии од вредност.

Останатата документација поврзана со работата со хартии од вредност вклучително и личните податоци Банката ги чува согласно роковите утврдени во Законот за хартии од вредност, Законот за спречувањето перење на пари и финансирање тероризам, Законот за банките, интерните прописи на банката и останати релевантни прописи, а во корелација со Законот за заштита на личните податоци.

Судска надлежност и избор на правото

Член 28

Евентуалните спорови од договорните односи, коишто се темелат врз овие Општи услови за работење, клиентот и Банката ќе ги решаваат договорно, а во случај на судски спор договараат надлежност на стварно надлежниот суд во Скопје.

За проценка на сите договорни односи, коишто се темелат на овие Општи услови за работење се користи македонското право.

Неважење на одредбите

Член 29

Неважењето или неизвршливоста на одделна одредба на овие Општи услови за работење и Договорот, не влијае на важноста и извршноста на другите одредби.

Во случај некоја одредба од овие Општи услови за работење да е неважечка или неизвршлива, Банката таквата одредба, ќе ја надомести со нова којашто е најблиска до неважечката, односно одредбата што не може да се исполни.

Отстапување на Договорот и правата

Член 30

Доколку меѓу клиентот и Банката не е поинаку договорено, клиентот не смее без претходна писмена согласност на Банката во целост или делумно на трето лице да му го отстапи Договорот или своите права според овој или во врска со овој Договор.

Членство во саморегулирачка организација

Член 31

Банката е член на Македонската берза на хартии од вредност АД Скопје и на Централниот депозитар за хартии од вредност АД Скопје.

V. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 32

За се што не е утврдено во овие Општи услови за работење се применува постоечката важечка регулатива од областа на хартиите од вредност.